

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Om Begrebet Ironi

Citation: Kierkegaard, Søren: "Om Begrebet Ironi", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon; Finn Hauberg Mortensen, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 1997 , s. I. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-bi-txt-shoot-iddd158f18-fa6c-4dc3-9759-7a1456628144.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Solger

Solger var den, der vilde blive sig filosofisk bevidst, hvorledes det hang sammen med Ironien. Sin Anskuelse har han nedlagt i de æsthetiske Forelæsnings, der ere udgivne efter hans Død¹, samt i en og anden Afhandling, der findes i hans efterladte Skrifter². Hegel har taget meget Hensyn til Solgers Fremstilling og behandler ham med en vis Forkjærlighed. I den oftere omtalte Anmeldelse Pag. 486 udtaler Hegel sig saaledes: Wie sie (die Ironie) gewöhnlich vorkommt, ist sie mehr nur als ein berühmter, vornehm seyn sollender Spuk anzusehen; in Beziehung auf Solger aber kann sie als ein Princip behandelt werden. I Indledningen til Æstheten omtaler Hegel ogsaa Solger (Pag. 89: Solger war nicht wie die Uebrigen mit oberflächlicher Bildung zufrieden, sondern sein ächt speculatives innerstes Bedürfnis drängte ihn in die Tiefe der philosophischen Idee hinabzusteigen), og beklager, at Solger døde for tidlig til at komme til den concrete Udførelse deraf.

1. K. W. F. Solgers *Vorlesungen über Aesthetik*, herausgegeben von K. W. L. Heyse. Leipzig 1829.
(tilbage)
2. Solgers *nachgelassene Schriften und Briefwechsel*. Herausgegeben von Ludwig Tieck und Friedrich v. Raumer. Leipzig 1826.
(tilbage)

At give en Fremstilling af Solgers Anskuelse er visselig saare vanskeligt; thi det er, som Hotho rigtigt bemærker (Pag. 399), in schwerbegreifbarer philosophischer Klarheit, at han har udviklet sin Betragtningssaaede. Sagen er nemlig denne: Solger er aldeles *løben vild i det Negative*; og det er derfor ikke uden en vis Betænkelighed, jeg begiver mig ud paa dette stormfulde Hav, ikke saameget fordi jeg frygter for at sætte Livet til, som af Bekymring for, at det vil blive mig saare vanskeligt at give Læseren en nogenlunde paalidelig Efterretning om, hvor jeg er bleven af, eller hvor jeg i ethvert enkelt Øieblik befinder mig. Da nemlig det Negative bestandig blot bliver synligt ved det Positive, men det Negative her er det Eneherskende, og er her i sin hele Ufrugtbarhed, saa forvirrer Alt sig her for En, og i det Øieblik, man haaber paa Muligheden af at have en Bestemmelse, hvorefter man kan orientere sig, forsvinder Alt igjen, fordi det Positive, der fjernt viste sig, ved nærmere Eftersyn befindes at være en ny Negation. Solger kan derfor vel have sin Betydning i Udviklingen, men man kan vistnok bedst betragte ham som *et Offer*, Hegels System krævede. Deraf lader sig ogsaa Hegels Forkjærlighed for ham forklare; han er det Negative metaphysiske Ridder. Han kommer derfor heller ei i Collision med Virkeligheden i den Forstand, som de øvrige Ironikere; thi hans Ironi gestaltede sig ikke paa nogen Maade i Modsætning til Virkeligheden¹. Hans Ironi er *contemplativIroni*, han seer Alts Intethed. Ironien er et Organ, en Sands for det Negative.

1. Det er derfor en ganske rigtig Bemærkning af Solger i hans *efterladte Skrifter* 2den D. Pag. 514: Aber ist denn nun diese Ironie ein schnödes Hinwegsetzen über Alles, was den Menschen wesentlich und ernstlich interessirt, über den ganzen Zwiespalt in seiner Natur? Keineswegs; dieses wäre eine gemeine Spöttelei, die nicht über Ernst und Scherz stände, sondern auf demselben Boden und mit ihren eigenen Kräften sie bestritte.
(tilbage)

Solgers Bestræbelser ligge aldeles inde paa Videnskabens Gebeet. Men da han intetsteds har givet en sammenhængende fremadskridende, stræng videnskabelig Fremstilling, men derimod blot *aphoristiske Udbrud*, der snart føre os ind i reent metaphysiske Betragtninger, snart i historisk-filosofiske, snart i æsthetiske, ethiske o. s. v. Undersøgelser, Udbrud, der tangere hele Videnskabens Rige, saa ligger heri allerede en stor Vanskelighed. Dertil kommer, at *hans Sprogbrug* ofte er mere poetisk end filosofisk (saaledes naar han taler om, at Gud, idet han aabenbarer sig, opoffrer sig selv; thi vel veed jeg, at dette Udtryk ret godt kunde bruges i Analogi med den metaphysiske Betydning, i hvilken man i den nyere Videnskabelighed bruger det Udtryk, at Gud forsones med Verden, men da selv denne Brug er en Begrebs Forflygtigelse i Forhold til den christelige Terminologi, saa turde i denne Misbrug ikke ligge noget antageligt Forsvar for Solgers Adfærd med et endnu concretere Begreb), at den ikke altid giver Læseren en klar Forestilling om, i hvilken Retning Bevægelsen foregaaer. Saadanne Udtryk som at negere, tilintetgjøre, ophæve, bruges ofte, men for at Læseren i Sandhed skal være orienteret, maa han kjende Bevægelsesloven. *Det Negative* har nemlig *en dobbelt Function*, deels uendeliggjør det det Endelige, deels endeliggjør det det Uendelige. Naar man nu ikke veed, i hvilken Strømning man er, eller rettere, naar man snart er i den ene Strømning, snart i den anden, saa forvirres Alt. Fremdeles maa man være enig om Betydningen af det, om hvilket der udsiges, at det skal negeres; thi ellers kan jo Negationen (ligesom Cæsuren i hiint berømte Vers) falde paa urette Sted. Naar det saaledes hedder, at Virkeligheden skal tilintetgjøres, skal negeres, saa maa man vide, hvad der forstaaes ved Virkelighed; thi i een Forstand er Virkeligheden selv jo kommen frem ved

en Negation. Men dette skeer ikke, og deraf kommer det, at man kan komme ind i slig *Forvirring* som denne, at Mennesket er det Nichtige¹ (allerede her maa man være forsigtig, man maa være enig om, i hvilken Forstand Mennesket er det Nichtige, og om, hvorvidt der ikke er noget Positivt og Gyldigt i dette Nichtige), og det Nichtige skal tilintetgjøres (her maa man atter først holde en lille Conferents om, hvorvidt Mennesket selv kan tilintetgjøre det Nichtige i ham, hvorved han da i en anden Forstand ikke bliver det Nichtige), og dog er det Nichtige i os selv det Guddommelige (smlgn. *efterladte Skrifter* 1ste Deel Pag. 511).

1. Jeg har beholdt dette tydske Ord, fordi jeg egentlig ikke veed noget dansk Ord, der betegner nøiagtigt det Samme. Forstyrres Læseren derfor end ved dette Ord, saa har han tillige ogsaa den Fordeel at have et bestandigt memento om Solger.
(tilbage)

Solgervil *tilveiebringe* den absolute *Identitet* mellem det Endelige og det Uendelige, vil tilintetgjøre den Mellemvæg, der paa saa mange Maader vil skille dem ad. Han arbejder derfor hen til den absolute, forudsætningsløse Begyndelse, hans Stræben er altsaa speculativ. I hans *efterladte Skrifter* 1ste Bind Pag. 507 hedder det: Das ist doch wohl gewiß, daß sich seine Wissenschaft (Philosophens) von allen übrigen dadurch wesentlich unterscheidet, daß sie allumfassend ist. Jede andere hat etwas Vorausgesetztes, Gegebenes, entweder eine bestimmte Form der Erkenntniß, wie die Mathematik, oder einen bestimmten Stoff, wie Geschichte, Naturkunde und dergl. Sie allein muß sich selbst schaffen. Hans contemplative Ironi seer nu det Endelige som det Nichtige, som det, der skal ophæves¹. Men paa den anden Side maa det Uendelige ogsaa negeres, det maa ikke bestaae i et hiinsidigt An sich. Herved tilveiebringes den sande Virkelighed. Smlgn. *efterladte Skrifter* 1ste Deel Pag. 600: Aber das Endliche, die gemeine Thatsache, ist eben so wenig die wahre Wirklichkeit, wie das Unendliche, die Beziehung auf Begriffe und wechselnde Gegensätze, das Ewige ist. Die wahre Wirklichkeit ist ein Moment der Anschauung, in welchem Endliches und Unendliches, die unser gemeiner Verstand nur in Beziehung auf einander erkennt, völlig aufgehoben werden, indem sich darin Gott oder das Ewige offenbart. Her have vi altsaa Ideen paa *den absolute Begyndelses* Spidse, vi have den derfor som den uendelige absolute Negativitet. Nu maa, hvis det skal blive til Noget, det Negative igjen gjøre sig gjeldende, i at endeliggjøre Ideen, det er i at gjøre den concret. Det Negative er Tankens Uro, men denne Uro maa vise sig, maa blive synlig, dets Lyst maa vise sig som den Lyst, der driver Værket, dets Smerte som den Smerte, den føder. Skeer dette ikke, da have vi kun Contemplationens, Andagtens, Pantheismens uvirkelige Virkelighed. Hvad enten man nemlig fastholder Andagten som et Moment, eller man vil lade hele Livet blive Andagt, saa kommer dog *ikke den sande Virkelighed* tilsyne. Er den et blot Moment, saa er der intet Andet at gjøre end øieblikkelig at fremkalde den igjen, skal den udfylde hele Livet, saa bliver Virkeligheden i Sandhed ikke til. Det hjælper derfor ikke, at Solger forklarer, at man ikke med Plato maa tænke Ideen paa et himmelsk eller overhimmelsk Sted; det hjælper ikke, at han forsikrer, at han ikke som Spinoza lader Endeligheden forsvinde som blot modus; det hjælper ikke, at han ikke med Fichte vil lade Ideen tilblive i en evig Vorden; det hjælper ligesaa lidet, at han misbilliger Schellings Forsøg paa at vise, at den fuldkomne Væren er i Tilværelsen. Alt Sligt er blot Forstudier. Solger er ved Begyndelsen; men *denne Begyndelse* er aldeles *abstract*, det gjelder nu om, at den Dualisme, der er i Existenten, viser sig i sin Sandhed. Dette skeer imidlertid ikke. Det bliver tvertimod klart, at Solger virkelig ikke kan faae det Endelige indrømmet nogen Gyldighed. Han kan ikke faae det Uendelige concret. Han seer det Endelige som det Nichtige, som det forsvindende, som det nichtige All. De *moraliske Bestemmelser* have derfor *ingen Gyldighed*, hele Endeligheden med dens moralske og umoralske Stræben svinder hen i den metaphysiske Contemplation, der seer det som Intet. Smlgn. hans *efterladte Skrifter* 1ste Bind Pag. 512: Daß wir aber böse seyn können, rührt daher, daß wir eine Erscheinung, eine gemeine Existenz haben, die an sich weder gut noch böse, weder Etwas noch Nichts ist, sondern eben blos der Schatten, den das Wesen in seinem getrennten Daseyn auf sich selbst wirft, und auf welchen wir, wie auf einen Rauch, das Bild des Guten und des Bösen hinwerfen können. Alle unsere blos moralischen Tugenden sind ein solches reflectirtes Bild des Guten, und wehe dem, der sich auf sie verläßt! Alle unsere blos moralischen Laster sind ein solcher Widerschein des Bösen, und wehe dem, der darüber verzweifelt und sie für etwas hält, das wirklich und wahrhaft ist, und nicht an den glaubt, vor dem sie nichts sind und der sie allein in uns heben kann! Her viser sig nu Svagheden hos Solger tydeligt. Thi vel er det sandt, at de moralske Dyder ingen Værdi have i og for sig, men kun i den Ydmyghed, der lader Gud frembringe dem i os; og vel er det sandt, at Menneskets Laster kun hæves af Gud og ikke ved egne Kræfter; men deraf følger ingenlunde, at man metaphysisk skal tabe sig selv, og i det ene Tilfælde oversee den Synergisme, der kommer Guddommen tilhjelp, i det andet den Anger, der ikke slipper Gud. Det Endelige er saaledes vel det Nichtige, men der er dog Noget deri, hvori der er et Hold.

1. Man vil strax her see den væsentlige Forskiel mellem Solgers Ironi og den tidligere beskrevne. Solgers Ironi er *en Slags* contemplativ *Andagt*, og det kommer ham ikke an paa at bevare det forsigtværende Subject i sin Knibskhed. Hele Endeligheden maa negeres, det betragende Subject ogsaa, ja det er egentlig allerede

negeret i denne Contemplation.
(tilbage)

Den videnskabelige Stræben derfor, der viser sig i alt dette, *gennemføres ikke*, og man har derfor mere en *pantheistisk Fortabelse* end en speculativ Gjøren Rede for det Uendeliges og det Endeliges absolute Identitets abstracte an sich. Pantheismen kan komme tilsyne paa to Maader, enten idet jeg accentuerer Mennesket, eller idet jeg accentuerer Gud, enten ved en anthropocentrisk eller ved en theocentrisk Betragtning. Naar jeg lader Menneskeslægten producere Gud, saa er der ingen Strid mellem Gud og Mennesket, naar jeg lader Mennesket forsvinde i Gud, er der heller ingen Strid. Det Sidste gjør aabenbart Solger. Vel vil han ikke, at Gud maa spinozistisk tænkes som Substants, men det kommer deraf, at han ikke vil ophæve Andagtsens Identitet af det Guddommelige og det Menneskelige.

Disse *metaphysiske* Undersøgelser gennemføres nu ikke videre. Vi ville derfor vende os til en *anden Cyclus* af Betragtninger, som mere høre hen paa et *speculativt-dogmatisk* Gebeet. Solger benytter uden Videre saa *concrete Forestillinger*, som Gud, at opoffre sig, at hengive sig af Kjærlighed o. s. v. Man finder idelig Allusion til saadanne Forestillinger som Guds Skaben af Intet, hans Forsoning o. s. v. Dette Parti har Hegel omhyggeligen behandlet, jeg kan derfor knytte mig til ham. Først altsaa nogle Citater af Solger. Det er især i første Bind af hans *efterladte Skrifter*, i tvende Breve, det ene til Tieck, det andet til Abeken, at de fleste af disse speculative Blink findes. Efterladte Skrifter 1ste Deel Pag. 603: Indem Gott in unserer Endlichkeit existirt oder sich offenbart, opfert er sich selbst auf und vernichtet sich in uns: denn wir sind Nichts. Samme Deel Pag. 511 bemærkes der: Nicht unsere relative Schwäche macht unsere Unvollkommenheit, nicht unser eigenes wesentliches Seyn unsere Wahrheit aus. Wir sind deshalb nichtige Erscheinungen, weil Gott in uns selbst Existenz angenommen und sich dadurch von sich selbst geschieden hat. Und ist dieses nicht die höchste Liebe, daß er sich selbst in das Nichts begeben, damit wir seyn möchten, und daß er sich sogar selbst geopfert und sein Nichts vernichtet, seinen Tod getödtet hat, damit wir nicht ein bloßes Nichts bleiben, sondern zu ihm zurückkehren und in ihm seyn möchten? Das Nichtige in uns ist selbst das Göttliche, insofern wir es nämlich als das Nichtige und uns selbst als dieses erkennen. In diesem Sinne ist es auch das Gute, und wir können vor Gott nur wahrhaft gut seyn durch Selbstopferung. Hegels Udvikling heraf findes Pag. 469 øv. ff.¹. Det vil nu her strax vise sig, at Solger, tiltrods for sin speculative Energi, dog ikke saameget orienterer os, som desorienterer, samt at det bliver saare vanskeligt, da *alle Mellembestemmelser mangle*, at afgjøre, om Negationerne træffe rigtigt ind. Naar det hedder: indem Gott in unserer Endlichkeit existirt oder sich offenbart, saa maatte vi her først have Noget at vide om, i hvilken Forstand Gud existerer i Endeligheden, vi mangle her *Skabelsens* Begreb. Naar det nemlig i det Følgende hedder, at han ved saaledes at existere i Endeligheden offerer sig selv, saa kunde det synes, at heri var Skabelsen udtrykt. Men er dette Mening, da er den ikke skarpt udtrykt; thi da maatte det hedde: idet Gud offerer sig selv, skaber han. Dette kunde synes at bestyrkes derved, at det tilsvarende Prædicat er, at Gud tilintetgjør sig selv. Naar vi nemlig sige, at Gud tilintetgjør sig selv, saa have vi jo her en Negation, men vel at mærke, en Negation, hvorved det Uendelige gjøres endeligt og concret. Men paa den anden Side kan det Udtryk, at Gud offerer sig selv, ligesom og at Gud tilintetgjør sig selv, mere henlede Tanken paa *Forsoningen*. Dette bestyrkes ved de nærmest følgende Ord: vi ere Intet; thi herved er jo det Endelige sat, men sat i sin Endelighed, sin Intethed, og det er denne Intethed, der skal negeres, hvorved da Negationen uendeliggjør det Endelige. Her mangle vi imidlertid Mellembestemmelser for at oplyse, i hvilken Forstand Mennesket er Intet, Mellembestemmelser af et saadant Omfang, at Syndens Betydning maatte være med deri opfattet. Vi have altsaa en speculativ Uklarhed, der hverken lader Skabelse eller Forsoning eller Endelighed eller Syndighed vederfares sin Ret. Sammenligne vi nu hermed de Ytringer, der ere tagne af hans Brev til Tieck, viser der sig et lignende speculativt Tasmørke. Her erfare vi, at vi deshalv nichtige Erscheinungen sind, weil Gott in uns selbst Existenz angenommen, und sich dadurch von sich selbst geschieden hat. Her er nu aabenbart Skabelsens Begreb ahnet. Men ikke at tale om, at der mangler Mellembestemmelser for ret at kunne fastholde Skabelsens Act, saa er end ikke den pantheistiske Tanke skarpt fremstillet; thi man kan dog egentlig ikke sige, at vi ere nichtige Erscheinungen, fordi Gud har taget Existents i os; man maatte snarere efter Solgers Anskuelse og Terminologi sige, idet Gud tilintetgjør sig selv, bliver hele Endelighedens Intethed til; men idet Gud tager Existents heri, er Gud ikke adskilt fra sig selv (thi dette er han i Skabelsens Moment), men i sig selv, og Intetheden hævet. Naar det i det Følgende hedder: Und ist dieses nicht die höchste Liebe, daß er sich selbst in das Nichts begeben, damit wir seyn möchten, da er atter her *Skabelse* og *Forsoning* forvexlede og *forviklede i hinanden*. Gud har nemlig ikke begivet sig i Intet, for at vi maatte være; thi vi ere jo Intet, men Gud har begivet sig i Intet, for at vi maatte ophøre at være Intet. Forsaavidt Solger vil see Guds Kjærlighed heri, saa mangler atter her Mellembestemmelser; thi Skabelsens Begreb maa altid være givet, for at Guds Kjærlighed ikke skal blive Selvkjærlighed. I det Følgende bruger Solger endnu concretere Udtryk, idet han siger, at Gud har offeret sig selv og tilintetgjort sit Intet og dræbt sin Død. Herved maa man nu tænke paa Forsoningen, paa Endelighedens Negation og Tilbagevenden til Gud og i Gud. Men da det i det Foregaaende hed, at Gud idet han existerer i vor Endelighed tilintetgjør sig selv, saa have vi nu faaet *samme Udtryk* baade for *Skabelsen* og *Forsoningen*. Dernæst synes det ikke let at forstaae, hvad det vil sige, at Gud offerer sig selv, naar dette skal forklares ved de følgende Ord: han tilintetgjør sin Intethed. Men Forvirringen bliver endnu større, naar vi erfare, at det Nichtige i os er det Guddommelige; thi vi ere jo det Nichtige, og hvorledes kan da det Nichtige i os, (hvorved der synes at antydes, at der er noget Andet i os, der ikke er det Nichtige,) være det Guddommelige? Endelig

læres der, at vi selv kan erkjende det Nichtige i os. Er hermed nu meent, at vi selv ved denne Erkjendelse kan negere det, saa have vi aabenbart her et *pelagiansk Forsoningsbegreb*.

1. Forøvrigt kan Hegels Drøftelse af Solgers Betragtninger afgive et ret interessant Bidrag til det Spørgsmaal, i hvilket Forhold staaer Hegel til den christelige Anskuelse?
(tilbage)

Det, som i hele denne Undersøgelse synes at foresvæve Solger, er den Negationens Negation, der i sig indeholder den sande Affirmation. Men idet den hele Tankebevægelse ikke er kommen til at udfolde sig, saa løber den ene Negation forkeert ind i den anden, og *den sande Affirmation* resulterer *ikke*. Dette har Hegel meget klart opfattet og bemærker derfor udtrykkelig Pag. 470: *das eine Mal sind wir darin als das Nichts (was das Böse ist) vorausgesetzt, dann ist auch wieder von Gott der harte, abstracte Ausdruck gebraucht, daß er sich vernichte, also er es sey, der sich als das Nichts setze, und zwar, damit wir seyen, und darauf heißt das Nichtige in uns selbst das Göttliche, insofern wir es nämlich als das Nichtige erkennen.*

Dersom jeg nu vilde give Læseren en Forestilling om *Solgers Anskuelse*, der, idet den knyttede sig til Solgers Yndlings-Begreb Ironi, maaskee ogsaa kan komme den nærmest, saa vilde jeg sige, Solger gjør egentlig *Guds-Existensen* til *Ironi*: Gud sætter sig selv bestandig over i Intet, tager sig selv tilbage, sætter sig selv over igjen o. s. f., en guddommelig Tidsfordriv, der ligesom al Ironi sætter de rædsomste Modsætninger. I denne Dobbeltbevægelses uhyre Svingning (saavel den centrifugale som den centripetale) deeltager Endeligheden, og i Adskillelsens Moment er Mennesket i denne det Guddommeliges Slagskygge, tegner sine moralske Dyder og Laster ind i denne Skygge-Existent, som kun den, hvis Øie aabnedes for Ironi, seer som et Intet. Da nu al Endelighed er Intet, saa kommer *den, der ved Ironien seer den som saadan, Guddommen tilhjelp*. Længere kan jeg ikke gennemføre det, da jeg ikke hos Solger finder nogen Oplysning om, hvilken Realitet Endeligheden faaer ved Ironien. Vel taler nemlig Solger paa enkelte Steder om en Mystik, der, naar den skuer hen til Virkeligheden, er Ironiens Moder, men naar den skuer hen til den evige Verden, er Begeistringens og Inspirationens Barn, samt om en umiddelbar Nærværelse af det Guddommelige, der netop viser sig deri, at vor Virkelighed forsvinder; men ogsaa her *mangle de Mellembestemmelser*, der udfordres, førend en dybere positiv Total-Anskuelse lader sig construere derudaf.

Vi ville nu se, hvorledes Solger har gennemført sit Standpunkt paa *Æsthetikens* Gebeet. Her kom han Romantikerne tilhjelp, og han blev Romantikens og den romantiske Ironis filosofiske Talsmand. Her møde vi nemlig den samme Grundanskuelse, at Endeligheden er et Intet, maa gaae under som den usande Virkelighed, for at den sande skal komme tilsyne. Det Sande, der ligger heri, er paa sit Sted bleven udhævet, men det Ufuldbaarne heri har jeg tillige ogsaa søgt at vise. Man seer saaledes ikke, hvilken Virkelighed, det er, der skal tilintetgjøres, om det er den usande Virkelighed (dette vilde vel Solger svare Ja til; men man maatte da nærmere have at vide, hvad han forstod ved den usande Virkelighed, thi ellers vilde hans bejaende Svar blive en Tautologi), det vil sige, om det er de discrete Momenters Selvskhed, der skal negeres, for at den sande Virkelighed kan komme tilsyne, Aandens Virkelighed, ikke som en hiinsidig, men som en nærværende; eller om hiin guddommelige Tidsfordriv ingen Virkelighed kan lade bestaae. Solger synes nu i *Kunst og Poesi* at ville finde *den høiere Virkelighed*, der ved den endelige Virkeligheds Negation kommer tilsyne. Men herved møder en ny Vanskelighed; thi da den Poesi, som Solger saa ofte i sin Brevvexling med Tieck erkjender for den høieste, den romantiske, netop ikke er istand til at berolige Negationen i hiin høiere Virkelighed, da den netop selv i sin væsentlige Stræben søger at bringe det til Bevidsthed, at den givne Virkelighed er den ufuldkomne, men den høiere Virkelighed blot lader sig øine i Ahnelsens uendelige Approximation, saa synes det at blive nødvendigt, atter at forholde sig ironisk til enhver enkelt poetisk Frembringelse, fordi hvert enkelt Product blot er Tilnærmelse. Forsaavidt er det klart, at *hiin høiere Virkelighed*, der skal i Poesien komme tilsyne, *dog ikke er i Poesien*, men stadigt vorder. Man maa her ikke misforstaae mig, som om jeg meente, at Vordelsen ikke er et nødvendigt Moment med i Aandens Virkelighed; men den sande Virkelighed vorder hvad den er, Romantikens Virkelighed *vorder blot*. Saaledes er Troen en Seier over Verden, og dog er den en Strid, og naar den har stridt, da har den seiret over Verden; og dog havde den seiret over Verden, før den havde stridt. Troen bliver saaledes det, den er, Troen er ikke en evindelig Strid, men den er en Seier, der strider. I Troen er altsaa ikke hiin høiere Aandens Virkelighed blot vordende, men den er nærværende, skjøndt den tillige vorder.

I *Solgers æsthetiske Vorlesungen*, især i det Afsnit, der handler von dem Organismus des künstlerischen Geistes, findes Ironien ofte omtalt. *Ironi og Begeistring* fremstilles der som de to nødvendige Factorer for den kunstneriske Frembringelse, de to nødvendige Betingelser for *Kunstneren*. Hvad herved maa forstaaes, skal paa sit Sted nærmere blive oplyst, her maa jeg blot bemærke, at denne hele Betragtning maade egentlig tilhøre et ganske *andet Standpunkt*, medmindre man vil lade Ironien vise sig i at tilintetgjøre det egne Kunstværk, Begeistringens betegne den Stemning, der ahner det Høiere.

Derimod skulle her nogle Ytringer, som forekomme i den Anmeldelse af A. W. Schlegels Vorlesungen, der findes i 2det Bind af hans *efterladte Skrifter*, blive Gjenstand for lidt nærmere Betragtning. Her hersker nu en betydelig Uklarhed. Paa enkelte Steder taler nemlig Solger saaledes om Ironien, at denne viser sig som den

limiterende Magt, der netop lærer Mennesket at blive i Virkeligheden, lærer ham, i Begrænsning at søge sin Sandhed. Efterat han saaledes Pag. 514 har protesteret imod, at Ironien skulde lære Mennesket at sætte sig ud over Alt, tilføier han: die wahre Ironie geht von dem Gesichtspunkte aus, daß der Mensch, so lange er in dieser gegenwärtigen Welt lebt, seine Bestimmung, auch im höchsten Sinne des Worts, nur in dieser Welt erfüllen kann. Jenes Streben nach dem Unendlichen führt ihn auch gar nicht wirklich, wie der Verfasser meint, über dieses Leben hinaus, sondern nur in das Unbestimmte und Leere, indem es ja, wie er selbst gesteht, blos durch das Gefühl der irdischen Schranken erregt wird, auf die wir doch ein für allemal angewiesen sind. Alles, womit wir rein über endliche Zwecke hinauszugehen glauben, ist eitle und leere Einbildung. Heri ligger nu en dyb Sandhed, som jeg senere skal komme tilbage paa, men Enhver vil vist give mig Ret i, at man snarere skulde troe, at det var Goethe, der talte, end Solger. Allerede de følgende Ord lyde derfor og noget betænkeligt, naar der læres, at det Høieste *ligesaafuldt som* det Ringeste i den endelige Existents *gaaer til Grunde*, og Harmonien med det Foregaaende, hvori der læstes, at Mennesket netop ved at begrænse sig kan fuldkomme sin Bestemmelse, er ikke let at tilveiebringe, medmindre man vil antage, at Menneskets Bestemmelse er den at gaae under, men denne Bestemmelse synes den ligesaa godt at kunne opnaae, der fordamper i uendelig Tomhed, ja han synes snarere at komme Guddommen tilhjelp, hvorimod den Anden synes at lægge ham Hindringer i Veien.

Hans Anskuelse af Virkeligheden som den, der skal tilintetgjøres, finde vi ogsaa her oftere udtalt, saaledes f. Ex. Pag. 502: das Irdische muß als solches verzehrt werden, wenn wir erkennen sollen, wie das Ewige und Wesentliche darin gegenwärtig ist. Vi ville nu see, hvorvidt det da lykkes Solger, at lade den høiere Virkelighed i Kunst og Poesi i Sandhed aabenbare sig, *hvorvidt der* efter Solgers Opfattelse i *Poesiens Verden* bliver *den sande Hvile*. Vi ville anføre et Sted, hvor han omtaler vort Forhold til Poesien, Pag. 512: Prüfen wir uns endlich recht genau über das, was wir bei wahren tragischen oder komischen Meisterwerken empfinden, so leuchtet uns wohl ein, daß in beiden noch außer der dramatischen Form ein inneres Gemeinsames ist. Der ganze Widerstreit zwischen dem Unvollkommenen im Menschen und seiner höheren Bestimmung fängt an, uns als etwas Nichtiges zu erscheinen, worin etwas ganz anderes zu walten scheint als dieser Zwiespalt allein. Wir sehen die Helden irre werden an dem Edelsten und Schönsten in ihren Gesinnungen und Gefühlen, nicht blos in Rücksicht des Erfolgs, sondern auch ihrer Quelle und ihres Werthes, ja wir erheben uns an dem Untergange des Besten selbst, und nicht blos, indem wir uns daraus in eine unendliche Hoffnung flüchten. Und wiederum erfreut uns in der Komödie dieselbe Nichtigkeit der menschlichen Dinge, indem sie uns vorkommt wie das, worauf wir ein- für allemal angewiesen sind ... Jene Stimmung aber, worin die Widersprüche sich vernichten und doch eben dadurch das Wesentliche für uns enthalten, nennen wir die *Ironie*, oder im Komischen auch wohl *Laune* und *Humor*. Her viser det sig nu, hvorvidt den Negation, der tilintetgjør Virkeligheden, beroliges i en høiere Virkelighed. Vi opløftes ved det Bedstes Undergang, men denne Opløftelse er af saare negativ Art; det er *Ironiens Opløftelse*, der her danner sig i Lighed med den guddommelige Misundelse, der dog ikke er blot misundelig paa det Store og Fremragende, men ligesaa meget paa det Ringe og Ubetydelige, overhovedet misundelig paa Endeligheden. Naar det Store gaaer under i Verden, da er dette det Tragiske, men Poesien forsoner os med dette Tragiske, idet den viser os, at det er det Sande, der seirer. Deri ligger det Opløftende og det Opbyggende. Vi opløftes altsaa ikke ved, at det Store gaaer under, men vi forsones med dets Undergang derved, at det Sande seirer, og vi opløftes ved dettes Seier. Men naar jeg nu i Tragoedien blot seer Heltens Undergang og opløftes derved, naar jeg i Tragoedien blot bliver de menneskelige Tings Intethed bevidst, naar Tragoedien glæder mig paa samme Maade som Comoedien, netop derved, at den viser mig det Stores Intethed, ligesom Comoedien det Ringes, saa er jo *den høiere Virkelighed* ikke kommen tilsyne. Ja Forfatteren synes her end ikke at ville lade den Stemning blive tilbage, der ahner den høiere Virkelighed, thi han siger jo, at vi opløfte os ved det Bedstes Undergang, og det ikke blot, idet vi flygte ud deraf i et uendeligt Haab. Thi det Mere, der kan blive ved denne Udvanding i et uendeligt Haab, er hverken mere eller mindre end den Salighed, der ligger i, at Alt er gaaet under, det Øde og den Tomhed, hvori der visselig kun altfor meget er Ro.

Sammenfatte vi nu, hvad her er udviklet angaaende Solger, saa vil det vise sig, at *hans Standpunkt* var, som han selv har betegnet det, *Ironi*, kun at hans Ironi var af *speculativ Natur*. Hos ham er den uendelig absolute Negativitet et speculativt Moment, han har Negationens Negation, men dog er der et Slør for hans Øine, saa han ikke seer Affirmationen. Som bekjendt døde han tidlig. Om det vilde være lykkedes ham at gennemføre den af ham med saa megen Energi grebne speculative Tanke, eller om ikke snarere hans Energi fortæredes i at gjøre Negationen gjeldende, det skal jeg her ikke afgjøre, mig tiltaler det imidlertid meest, at tænke mig Solger som et Offer for *Hegels positive System*.